

تجربه دختران دانشجو از سایت های اینترنتی:

مطالعه پدیدار شناسی

یوسف ادیب (دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران)

yousef_adib@yahoo.com

اسکندر فتحی آذر (استاد گروه علوم تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران)

e-fathiazar@tabrizu.ac.ir

سمیه کشاورزی (دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران، نویسنده مسؤل)

keshavarzi.somaye@gmail.com

چکیده

امروزه اینترنت در همه امور به کار گرفته می شود و هر فردی با توجه به نیاز و توانمندی خود، از آن بهره می برد. این فناوری بر جوانان و دانشجویان و به خصوص، دانشجویان خوابگاهی که احساس غربت و دوری از خانواده را شدیدتر تجربه می کنند، تأثیرگذارتر است. هدف از مطالعه حاضر، بررسی تجارب دختران دانشجوی خوابگاهی از اینترنت و سایت های اینترنتی است. این پژوهش به شیوه پژوهش کیفی پدیدارشناسی و با استفاده از مصاحبه های عمیق و نیمه ساختاریافته و نمونه گیری مبتنی بر هدف، انجام شده است. افراد مورد مصاحبه، دیدگاه ها و تجارب خود را پیرامون اینترنت و محتوای سایت های که بازدید می شود، به بحث گذاشتند. مکالمات ضبط و سپس دست نویسی شد و با استفاده از روش درون مایه ای براون و کلارک تجزیه و تحلیل شد. طی این پژوهش، پنج درون مایه اصلی که هر کدام حاوی تعدادی درون مایه فرعی هستند، استخراج شد. درون مایه ها عبارت اند از: دلایل کارآمدی، عوامل ترغیب کننده، سواد اطلاعاتی، پیامد، محدودیت ها. نتایج این پژوهش می تواند برای خود فرد، خانواده ها و مسئولین سودمند باشد. مسأله مهم در این پژوهش، لزوم آموزش دانشجویان جهت آشنایی با جنبه های کاربردی مثبت و همچنین، پیامدهای منفی اینترنت برای گزینش آگاهانه منابع و اطلاعات، است.

کلیدواژه ها: سایت های اینترنتی، تجربه افراد، دختران دانشجو، پدیدارشناسی

۱. مقدمه

امروزه ما در دنیایی زندگی می‌کنیم که به شدت تحت تأثیر قابلیت‌های جهان مجازی و اینترنت قرار دارد. این قابلیت‌ها، توانایی ارتباطی وسیع‌تری را نسبت به گذشته و در همه ابعاد و جنبه‌های مورد نیاز زندگی برای ما فراهم می‌کنند (عبدالهی، ۱۳۸۶: ۱۹۸). اینترنت یکی از ابزارهای جهانی شدن دانش و اطلاعات بشری است. پیدایش این شبکه عظیم جهانی به دهه ۱۹۶۰ باز می‌گردد. در ابتدا، اینترنت به صورت یک شبکه کوچک، در اختیار دولت‌ها و دانشمندان بود و از اواسط دهه ۱۹۹۰، به صورت یک شبکه همگانی و جهان‌شمول درآمد (یانگ، ۱۹۹۶: ۹۰۰). در ایران نیز آغاز ارتباط با شبکه اینترنت، به وسیله مرکز تحقیقات فیزیک نظری و ریاضیات در دهه ۷۰ صورت گرفت و به تدریج به صورت وسیعی رشد کرد و تبدیل به وسیله‌ای ضروری در زندگی شهروندان شد (نژادبهرام و کمالی چیرانی، ۱۳۸۹: ۱۳۶). رشد چشمگیر استفاده از اینترنت در اکثر امور، بارز و قابل توجه است. وسعت و گستردگی اینترنت به گونه‌ای است که برای هر کسی، اطلاعات لازم را می‌تواند فراهم سازد. با توجه به حجم گسترده اطلاعات موجود در اینترنت در زمینه‌های مختلف؛ اعم از مطالب علمی، فرهنگی، سیاسی، هنری، اجتماعی و غیره، چگونگی استفاده از این مطالب می‌تواند آن را به ابزاری مثبت یا منفی تبدیل کند؛ به عبارت دیگر، استفاده از اینترنت ممکن است وجوه متفاوت و متضادی داشته باشد. امروزه می‌توان تحقیقات علمی، دریافت اخبار، ارسال نامه، ثبت نام‌ها، امور مرتبط با بانکداری، دانلود فیلم و موسیقی و غیره را به واسطه اینترنت انجام داد. به این ترتیب، در زمان و هزینه صرفه جویی شده و افراد می‌توانند به امور دیگر پردازند؛ اما این فناوری همیشه هم مفید نبوده و با وجود امتیازها و قابلیت‌های فراوان، مشکلاتی از جمله اعتیاد اینترنتی، انبوه‌سازی و انفجار اطلاعات، رایه تصاویر و مطالب ناهنجار و محرمانه‌نماندن اطلاعات را ایجاد کرده است (سونو و راندو، ۲۰۰۲: ۱۵).

۲. مبانی نظری تحقیق

با ورود هر محصول و ابزار جدید، کاربرد و نحوه استفاده مؤثر از آن نیز باید آموزش داده شود. اکنون که حضور اینترنت، همه جا و در همه امور فراگیر شده است؛ مانند سایر تکنولوژی‌ها نیاز به

1. Young

2. Sunwoo & Rando

فرهنگ استفاده دارد. با آموزش فرهنگ صحیح استفاده از اینترنت، می توان امیدوار بود که به عنوان فناوری سودمند در میان اقشار مختلف، به ویژه دانشجویان توسعه یابد. طبق برآوردهای صورت گرفته، بیشتر کاربران اینترنت را جوانان تشکیل می دهند. در ایران نیز، دانشجویان و افراد تحصیل کرده درصد قابل توجهی از کاربران اینترنتی را به خود اختصاص داده اند (پاک سرشت و نوری نیا، ۱۳۸۶: ۷۰). از آنجا که حضور اینترنت در همه ابعاد زندگی مردم بارز و قابل توجه است، جای تعجب نیست که دانشجویان بیش از پیش برای انجام امور خود به آن روی آورند. واضح است اگر دانشجویان که نیروهای بالقوه انسانی در بازار کارند، اغلب اوقات خود را صرف مسایل غیرعلمی و حاشیه ای کنند، منجر به افت تحصیلی آنها و در نهایت، موجب افت سطح علمی دانشگاه ها شده است که این امر نیز به چرخه اقتصادی و هنجارهای اجتماعی و فرهنگی آسیب خواهد زد. این مسأله، ضرورت بررسی تجربه دانشجویان از اینترنت را به صورت عمیق بیشتر نمایان می کند. در این میان، بررسی تجربیات، اندیشه ها و ادراک دانشجویان خوابگاهی و به خصوص دختران خوابگاهی که دوری از خانواده و احساس غربت را شدیدتر تجربه می کنند، می تواند حایز اهمیت باشد که در این پژوهش به آن پرداخته شده است.

اکثر تحقیقات صورت گرفته در زمینه اینترنت، به صورت کمی انجام شده که در ادامه به برخی از آنها اشاره شده است.

داوودی، نوربخش بنجار و کمالی (۱۳۹۰) در پژوهش خود بیان کردند که استفاده هدفمند از اینترنت شامل به کارگیری بعد آموزشی و پژوهشی است که می تواند نقش به سزایی را در بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان ایفا کند. اینترنت به عنوان یک فناوری آموزشی منحصر به فرد شناخته می شود و باید از آن بیشترین بهره برداری را برای بهبود کیفیت و وضعیت نهادهای آموزشی به عمل آورد. بشیر و افراسیابی (۱۳۹۱) در پژوهشی نشان دادند میان عضویت در شبکه های اجتماعی اینترنتی و نحوه اختصاص وقت به سایر فعالیت های اجتماعی ارتباط وجود داشته و بیشتر شرکت کنندگان پژوهش، بیان کرده اند که به دلیل استفاده بیش از حد از اینترنت برای فعالیت در شبکه های اجتماعی اینترنتی، مورد اعتراض سایر اعضای خانواده واقع شده اند.

اگرچه تحقیقات کمی قابلیت تعمیم‌پذیری دارند؛ اما بسیاری از ابعاد وجودی انسان و جنبه‌های زندگی با ابزارهای کمی و عینی قابل شناسایی و اندازه‌گیری نیست. در زمینه اینترنت نیز، تحقیقات کمی صورت گرفته، به دلیل ماهیت کمی خود، نتوانسته‌اند همه ابعاد و جوانب موضوع را به‌خوبی بررسی کنند. تحقیقات کیفی به این دلیل که به عمق مسائل پرداخته و همه جوانب امر را بررسی می‌کنند، توانایی کشف معانی نهفته در تجربیات واقعی افراد مورد مطالعه و شناسایی حیطه‌های ابهام‌آمیز را دارد. همچنین، روش‌های کیفی کارایی ویژه‌ای در پاسخ به سؤالاتی دارند که حاوی تفاسیر و ذهنیات انسان بوده و بهترین روش برای توصیف تجربیات اصیل زندگی و فرایندهای اجتماعی و اساسی موجود در آنها است (کوربین و اشتراس^۱، ۲۰۰۸: ۷۳)؛ علاوه بر آن، کمبود و یا حتی نبود تحقیق کیفی در این زمینه در کشور، موجب بررسی تجربیات دختران دانشجویان از سایت‌های اینترنتی شد. بنابراین، هدف این پژوهش، توصیف تجربیات واقعی دانشجویان و معانی نهفته در آنها، در مواجهه با اینترنت و سایت‌های اینترنتی بوده است، آنچه که آنها در عرصه طبیعی زندگی درک و معنا می‌کنند.

۳. روش تحقیق

این مطالعه به صورت تحقیق کیفی با رویکرد پدیدارشناسی در واحد فرد، انجام شده است و از تحلیل درون‌مایه‌ای^۲ به شکل پیشنهادی براون و کلارک^۳ (۲۰۰۶) برای بررسی تجربه و ادراک دختران خوابگاهی دانشگاه تبریز، از اینترنت و محتوای سایت‌هایی که دانشجویان بازدید کرده‌اند و همچنین، تشخیص درون‌مایه‌های اصلی و فرعی، استفاده شده است. شرکت‌کنندگان پژوهش؛ شامل ۱۲ دانشجوی دختر ساکن خوابگاه تبریز در مقاطع مختلف تحصیلی (۵ نفر کارشناسی، ۳ نفر کارشناسی ارشد، ۴ نفر دکترا) در سال ۹۱-۹۲ بودند که به صورت هدفمند انتخاب شدند. تمامی مشارکت‌کنندگان، با کامپیوتر و اینترنت آشنایی داشتند و حداقل ساعاتی را در هفته به استفاده از آن اختصاص می‌دادند و ۱۰ نفر از آنها نیز رایانه شخصی داشتند. جمع‌آوری اطلاعات تا زمان اشباع ادامه یافت و به

---

1. Corbin & Strauss
2. thematic analysis
3. Braun & Clarke

این صورت بود که پس از ایجاد اطمینان خاطر برای شرکت کنندگان در مورد آشکارنشدن نام و مکالمات ضبط شده، و کسب اجازه از آنها، مصاحبه عمیق و نیمه ساختاریافته همراه با ارتباط کلامی (طرح سؤالات متعدد، پرداختن به جزئیات آن سؤال و غیره) و غیرکلامی (استفاده از حرکات اندام-های بدن برای تأیید گفته‌ها؛ مانند تکان دادن سر) انجام پذیرفت. به طور مثال، این سؤالات شامل «درک شما از اینترنت چیست؟ برای چه اموری از اینترنت استفاده می‌کنید؟ چه احساسی در استفاده از اینترنت دارید؟ آیا سایت‌های تخصصی رشته خود را می‌شناسید؟ و آیا در استفاده از اینترنت، زمان از کنترل شما خارج شده است؟» بودند. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، مطابق با مراحل ششگانه روش تحلیل درون‌مایه‌ای پیشنهادی براون و کلارک (۲۰۰۶)، به این صورت انجام گرفت که بلافاصله بعد از اتمام هر مصاحبه، مکالمات ضبط شده به صورت مکتوب درآمده و محقق در مرحله اول که آشنایی با داده‌ها^۱ است، برای درک محتوا، در داده‌ها غوطه‌ور شده و با بازخوانی داده‌ها به دفعات متعدد و به صورت رفت و برگشتی، نظرات و درک کلی خود از مصاحبه و مسائل جالب درون آنها را یادداشت کرده است. پس از آن، در مرحله ایجاد کدهای ابتدایی^۲، نکات بارز سخنان شرکت کنندگان در قالب کدهای اولیه مرتبط با مفهوم تجربه دانشجویان از اینترنت استخراج شد. مرحله سوم که مرحله یافتن درون‌مایه‌ها^۳ است، مبتنی بر مرتب کردن و جاگذاری کدهای ابتدایی در درون‌مایه‌های ابتدایی و نام‌گذاری آنها بود. در مرحله بازنگری درون‌مایه‌ها^۴، درون‌مایه‌های ابتدایی بازنگری و پالایش شدند. هدف از این بازنگری این بود که درون‌مایه‌هایی که به اندازه کافی مورد حمایت اطلاعات و داده‌ها قرار نمی‌گیرند، حذف شوند یا ممکن است در صورت نیاز یک درون‌مایه به دو درون‌مایه تبدیل شود. اساس طبقه‌بندی در این بازنگری به این صورت بود که داده‌ها و کدها بیشترین شباهت را در درون و بیشترین تفاوت را بین درون‌مایه‌ها داشته باشند (براون و کلارک، ۲۰۰۶: ۹۱). در مرحله بعد که تعریف و شماره‌گذاری درون‌مایه‌ها^۵ نام دارد، جوهره این درون‌مایه‌ها در قالب درون‌مایه‌های اصلی که ماهیتی انتزاعی دارند، نام‌گذاری شدند. در این بخش، بار دیگر درون‌مایه‌های فر‌بازبینی شده

1. familiarizing with data
2. generating initial codes
3. searching for themes
4. reviewing themes
5. defining & naming themes

تا از هم‌خوانی آنها با درون‌مایه اصلی اطمینان حاصل شود. در کل، در تجزیه و تحلیل داده‌ها ابتدا حدود ۲۱۰ کد اولیه استخراج و پس از بازبینی، این کدهای اولیه حدود ۴۴ درون‌مایه ابتدایی مشخص شد که در بازنگری مجدد این درون‌مایه‌ها، ۵ درون‌مایه اصلی و ۱۴ درون‌مایه فرعی تدوین شد. شایان ذکر است که کدهای اولیه به طور عمده، جنینی و از خود داده‌ها انتخاب شد؛ اما جهت کدهای کامل‌تر از اصطلاحات تخصصی و علمی استفاده شد. بعد از اتمام تجزیه و تحلیل و استخراج درون‌مایه‌ها و اطمینان از طبقه‌بندی آنها، مرحله آخر تحلیل درون‌مایه‌ای که گزارش یافته‌ها^۱ است، انجام شد. برای قابلیت اطمینان و جلوگیری از سوگیری نیز محقق در طول تحقیق نظرات خود را درباره پدیده مورد بررسی نوشته و از این طریق سعی کرد آنها را با دیدگاه مشارکت‌کنندگان تمایز دهد. همچنین، جهت تأیید اعتبار داده‌ها، یافته‌های این مطالعه به شرکت‌کنندگان ارائه شده و آنها نظرات خود را در مورد هماهنگی یافته‌ها و درون‌مایه‌ها با تجربیات خود به محققان ابراز کردند و در صورتی که اطلاعات جدیدی از آنها به دست می‌آمد، در توصیف نهایی لحاظ می‌شد. از سوی دیگر، از تعدادی از افراد باتجربه در انجام تحقیق کیفی درخواست شد تا کدهای استخراج‌شده را بررسی کنند که نظرات آنها در انتخاب نمایه کدها اعمال شد.

مفهوم اعتبار در تحقیقات کیفی از منظرهای مختلفی به کار رفته است. این مفهوم واحد نبوده؛ بلکه مفهومی پیچیده و فراگیر و همه‌جانبه بوده است. هر کدام از محققان از منظر دیدگاه خودی به موضوع اعتبار نگریسته و در کاربرد آن از مفاهیم متعددی؛ مانند کیفیت^۲، دقت^۳ و قابلیت اعتماد استفاده کرده‌اند (گل‌افشانی، ۲۰۰۳: ۴۵۰). در پژوهش حاضر جهت تأمین اعتبارپذیری پژوهش از کسب اطلاعات دقیق موازی، تکنیک کنترل اعضا و خودبازبینی محقق در طی فرآیند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

۴. یافته‌های تحقیق

تجزیه و تحلیل داده‌ها پنج درون‌مایه اصلی را به عنوان تجربه دختران دانشجو از اینترنت نشان داد که هر کدام حاوی تعدادی درون‌مایه فرعی، به شرح زیر هستند:

1. producing the report
2. quality
3. rigor

۴. ۱. درون‌مایه اصلی ۱: دلایل کارآمدی

در این درون‌مایه اصلی، مشارکت‌کنندگان به دلایل و عواملی که موجب اینترنت‌گزینی از سوی آنها می‌شود، اشاره داشتند که در قالب چندین درون‌مایه فرعی آورده شده است.

۴. ۱. ۱. درون‌مایه فرعی ۱: صرفه‌جویی

اکثر شرکت‌کنندگان پژوهش، یکی از عوامل کارآمدی اینترنت را صرفه‌جویی، ذکر کرده که شامل صرفه‌جویی در هزینه‌های مالی و زمان بود. یکی از موضوعاتی که توسط اکثر شرکت‌کنندگان پژوهش اشاره شد، صرفه‌جویی در هزینه‌ها در استفاده از اینترنت بود؛ به عنوان مثال، دانشجویی بیان کرد: «اینترنت هزینه‌های رفت‌وآمد رو کم کرده و برای کارایی مثل ثبت‌نام دانشگاه، پرداخت قبض، خرید شارژ تلفن، رزرو غذا و غیره استفاده می‌کنم، دیگه نیاز به حضور فیزیکی برا یه سری مراحل بیخود نیست». موضوع دیگری که علاوه بر صرفه‌جویی در هزینه، در استفاده از اینترنت، توسط برخی شرکت‌کنندگان ذکر شد، صرفه‌جویی در زمان بود.

۴. ۱. ۲. درون‌مایه فرعی ۲: روزآمدی

مشارکت‌کنندگان پژوهش یکی دیگر از دلایل کارآمدی اینترنت را به‌روزرودن و در جریان امور قرار گرفتن بیان کردند که در بخش‌های دسترسی به اطلاعات علمی و تخصصی رشته، بررسی سایت‌های استخدامی و شغلی، در معرض اخبار روز قرارگرفتن (از قبیل فرهنگی، سیاسی، هنری) اشاره شده بود؛ به عنوان مثال، دانشجوی دکتری این‌گونه بیان کرد که «وقتی می‌خوام رو یه موضوعی کار کنم، می‌تونم از اینترنت استفاده کنم و آخرین مقالاتی که در کل دنیا روی اون موضوع کار شده، رو جستجو کنم و بدونم چی بوده، در صورتی که اینترنت نبود ممکن بود موضوع‌های تکراری کار کنیم و خبر نداشته باشیم؛ علاوه بر این، از نتایج کارای دیگران هم باخبر می‌شیم». تعدادی از دانشجویان تحصیلات تکمیلی نیز به استفاده از اینترنت برای شغلیابی و اطلاع از اخبار استخدامی اشاره کردند. برخی از دانشجویان نیز به آگاهی از اطلاعات و اخبار مربوط به رخدادهای جاری کشور و جهان از طریق اینترنت اشاره داشتند.

۴. ۱. ۳. درون‌مایه فرعی ۳: ارتباطات

یکی دیگر از دلایل کارآمدی توسط دانشجویان، تسهیل ارتباطات ذکر شد. برخی از مشارکت‌کنندگان اظهار کردند که اینترنت، ارتباط آنها را با خانواده که از آنها دورند و امکان ارتباط چهره به

چهره با آنها وجود ندارد را تسهیل بخشیده است؛ به عنوان مثال، مشارکت‌کننده‌ای گفت که «وقتی از خانواده و دوستان دور هستی می‌تونی با نرم‌افزارهای دیداری، شنیداری از اینترنت باهاشون در ارتباط باشی و فاصله‌ها کم بشه». همچنین، برخی از مشارکت‌کنندگان، اینترنت و نرم‌افزارهای ارتباطی را راهی کارآمد برای ارتباط با دوستان قدیمی و همچنین، یافتن دوباره دوستانی که مدتی از آنها بی‌اطلاع بوده‌اند، دانستند.

برخی از مشارکت‌کنندگان نیز اینترنت را راهی برای یافتن دوستان جدید در زمینه علمی و یا آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم ذکر کردند؛ به عنوان مثال، دانشجویی اشاره کرد که «از طریق اینترنت دوستای زیادی پیدا می‌کنم که می‌تونن تو مسیر کاری و شغلی تأثیرگذار باشن». اما برخی از مشارکت‌کنندگان، نیز هدف ارتباط اینترنتی را کنجکاوی و ایجاد دوستی‌های جدید مطرح کردند؛ مثلاً دانشجوی لیسانس بیان کرد: «تو اینترنت با دوستای جدید از جنس مخالف آشنا می‌شم، مثل دوستی واقعی نیست؛ اما خطری هم نداره، اگه خوب باشه می‌رم می‌بینمش».

۴.۱.۴. درون‌مایه فرعی ۴: دسترسی آسان

یکی دیگر از دلایل کارآمدی که توسط مشارکت‌کنندگان به آن اشاره شد، سهولت بازیابی و دسترسی آسان به اطلاعات مورد نیاز بود؛ به عنوان مثال، دانشجوی کارشناسی ارشد مطرح کرد: «یک اصل مشترک در اینترنت چه از لحاظ گرفتن مقاله و چه از نظر ارتباط با دوستان وجود داره و اونم در دسترس بوده. یه کتاب به طور محدود چاپ می‌شه؛ مثلاً ۱۰۰۰ نسخه؛ ولی در اینترنت یک کتاب رو میلیون‌ها نفر می‌تونن دانلود کنن».

۴.۲. درون‌مایه اصلی ۲: عوامل ترغیب‌کننده

مطابق با یافته‌های پژوهش برخی از کدها به عوامل و دلایلی که موجب گرایش و تعلق خاطر شرکت‌کنندگان به اینترنت می‌شود، مربوط می‌شود که طبق بیانات این افراد می‌توان آنها را در قالب درون‌مایه‌های فرعی زیر طبقه‌بندی کرد.

۴.۲.۱. درون‌مایه فرعی ۱: برتری اینترنت

یکی از مواردی که در سخنان برخی از شرکت‌کنندگان مطرح می‌شد، ترجیح اینترنت بر سایر امور، فعالیت‌ها و یا حتی بر سایر رسانه‌ها بود؛ به عنوان مثال، مشارکت‌کننده‌ای اظهار کرد: «اینترنت

رو به رسانه‌های دیگه ترجیح می‌دم. رسانه‌های دیگه به تو فرمان می‌دن و تو نمی‌تونی روی اون کنترلی داشته باشی؛ اما در کامپیوتر و اینترنت، تو فرمان می‌دی و همه چی تحت کنترل خودته و این همیشه حس خوبی رو به آدم می‌ده».

۴.۲.۲. درون‌مایه فرعی ۲: تنوع

یکی دیگه از عوامل گرایش و ترغیب‌کننده که موجب می‌شود کاربران به استفاده از اینترنت بپردازند، تنوع و گستردگی مطالب در همه زمینه‌ها بود، به طوری که برخی از آنها بیان می‌کنند، هر سؤالی در هر زمینه‌ای که داشته باشند، به اینترنت مراجعه می‌کنند؛ به عنوان مثال، شرکت‌کننده‌ای این-گونه بیان کرد: «این‌قدر مطالب اینترنت گسترده و متنوع هست که در هر لحظه و هر جایی که باشی و در هر موضوعی که بخوای اطلاعات کسب کنی، می‌تونی، کم پیش میاد که جواب سؤالام رو از اینترنت نگیرم».

۴.۲.۳. درون‌مایه فرعی ۳: سرگرمی

مطابق با یافته‌های این پژوهش برخی از کدها به سرگرمی اشاره داشت؛ به این معنی که برخی شرکت‌کنندگان، یکی از عوامل ترغیب‌کننده برای استفاده از اینترنت را جنبه سرگرمی و مشغولیت مطرح کردند؛ برای مثال، شرکت‌کننده‌ای گفت: «چون من کارام بیشتر تو آزمایشگاه هست و کلی سرپا هستم، وقتی میام خوابگاه از لحاظ جسمی دیگه انرژی ندارم کاری بکنم و وقت استراحتم رو راحت می‌شینم و از اینترنت استفاده می‌کنم، این جور از درگیری‌های روزانه رها می‌شم و می‌تونم ذهنم رو از خستگی تخلیه کنم». برخی از مشارکت‌کنندگان نیز اشاراتی به موارد استفاده آنها از اینترنت برای سرگرمی و تفریح خود اشاره کردند؛ به عنوان مثال، دانشجویی مطرح کرد که: «از اینترنت آهنگ یا فیلم دانلود می‌کنم، بعضی موقع‌ها هم با اینترنت فال می‌گیرم».

۴.۳.۴. درون‌مایه اصلی ۳: تفکر انتقادی

در این درون‌مایه اصلی، مشارکت‌کنندگان به عواملی که موجب ارزیابی آنها از اطلاعات موجود در اینترنت از راه واری منطقی و منظم مسائل، شواهد و راه‌حل‌ها می‌شود، اشاره کردند که در قالب درون‌مایه فرعی سواد اطلاعاتی آورده شده است.

۴. ۳. ۱. درون‌مایه فرعی: سواد اطلاعاتی

مطابق با یافته‌های این پژوهش برخی از کدها به میزان دانش و مهارت کاربران در شناسایی اطلاعات معتبر از منابع گسترده موجود در اینترنت اشاره داشت؛ برای مثال، شرکت‌کننده‌ای اظهار داشت: «به همه اطلاعاتی که از اینترنت می‌گیرم اعتماد نمی‌کنم، بستگی به مطلبی داره که جستجو می‌کنم، اگه مطلب علمی باشه به منبع سایت یا نویسنده اون مراجعه می‌کنم یا سایت‌های معتبر رو از کسانی که تجربه دارن، می‌پرسم». تعدادی از دانشجویان گفتند «بعضی از سایت‌های تخصصی رشته‌ام رو می‌شناسم و هر وقت نیاز باشه آدرس رو مستقیماً وارد می‌کنم؛ ولی خیلی مواقع پیش می‌آید که وقتی دنبال یه مطلبی هستم، از گوگل^۱ سرچ می‌کنم».

۴. ۴. درون‌مایه اصلی ۴: پیامد

شرکت‌کنندگان در این پژوهش در حین توصیف پدیده مورد نظر، علاوه بر دلایل کارآمدی، عوامل ترغیب‌کننده و سواد اطلاعاتی، به پیامدهایی که در استفاده از اینترنت تجربه کرده‌اند نیز اشاره کردند. این درون‌مایه وسیع شامل درون‌مایه‌های فرعی پیامدهای شناختی، عاطفی، رفتاری، جسمانی و اخلاقی است که به هر یک از این درون‌مایه‌های فرعی پرداخته می‌شود.

۴. ۴. ۱. درون‌مایه فرعی ۱: پیامدهای شناختی

این درون‌مایه به پیامدهای شناختی که اینترنت برای مشارکت‌کنندگان داشته، اشاره می‌کند. برخی از مشارکت‌کنندگان بیان کردند که در جستجوهای اینترنتی گاهی به عناوین و مطالب جدیدی برمی‌خورند که در آن زمان به آنها نیازی نداشتند؛ اما با روبه‌رو شدن با این مطالب، نیاز و دغدغه جدیدی برای آنها به وجود آمده است و به سراغ آن مطالب می‌روند؛ مثلاً دانشجویی گفت «بعضی مواقع به قصد یه سایتی می‌رم اینترنت؛ اما می‌بینم مدت‌ها گذشته و من سایت‌های جدید دیگه‌ای رو با اینکه مفیدند دارم می‌خونم، بعضی مواقع احساس می‌کنم که دارم از این شاخه به اون شاخه می‌پریم».

۴. ۴. ۲. درون‌مایه فرعی ۲: پیامدهای رفتاری

برخی از مشارکت‌کنندگان پژوهش، در تجربه استفاده از اینترنت، به برخی پیامدهای رفتاری از جمله افت تحصیلی، اعتیاد اینترنتی و تأثیر محیط اشاره داشتند.

برخی از مشارکت‌کنندگان پژوهش بیان کردند که برخی مواقع، بدون هیچ نیازی و تنها از روی عادت، از اینترنت استفاده می‌کنند؛ به عنوان مثال، دانشجویی گفت: «یه جورایی اینترنت شروع‌کننده کارای منه، اگه روزم رو با اینترنت شروع نکنم، نمی‌تونم برنامه‌ای برای کارای دیگم بریزم». استفاده طولانی مدت از اینترنت برای برخی از شرکت‌کنندگان، به گفته خود آنها با کمبود زمان برای خواندن دروس و به تبع آن، با افت تحصیلی همراه است.

یکی دیگر از پیامدهایی که به گفته خود دانشجویان بر رفتار آنها اثر گذاشته، تغییر مکان زندگی آنها است، به طوری که برخی از آنها اشاره کردند که در گذشته از اینترنت کمتر استفاده می‌کردند؛ اما در حال حاضر که در خوابگاه ساکن هستند، اوقات بیشتری را صرف استفاده از اینترنت می‌کنند. دانشجویی اظهار کرد: «من تو خانواده مذهبی بزرگ شدم، اینترنت منو با خیلی از چیزایی که نمی‌دونستم، آشنا کرد».

۴. ۴. ۳. درون‌مایه فرعی ۳: پیامدهای عاطفی

در رابطه با صحبت‌هایی که از جانب شرکت‌کنندگان در پژوهش مطرح شد، استفاده از اینترنت، برخی پیامدهای عاطفی برای آنها به همراه داشته است. برخی از مشارکت‌کنندگان اشاره کردند که استفاده از اینترنت آنها را به سمت تنهایی و دورشدن از دیگران کشانده است که این موضوع تا حدودی موجب ناراحتی آنها می‌شد. شرکت‌کننده‌ای بیان کرد: «همیشه به خودم می‌گم زود از اینترنت خارج بشم که با بقیه خانواده باشم؛ اما وقتی از اینترنت خارج می‌شم، اونا دیگه نیستن یا کار دارن؛ اما برای برخی از مشارکت‌کنندگان، واردشدن به دنیای مجازی و دورشدن از جمع افراد، نه تنها موجب ناراحتی آنها نبود؛ بلکه به عنوان ترجیح آنها بود.

۴. ۴. ۴. درون‌مایه فرعی ۴: پیامدهای جسمانی

مشارکت‌کنندگان در پژوهش، علاوه بر تجربه پیامدهای روانی که از اینترنت داشتند، به پیامدهای جسمانی در ارتباط با استفاده از اینترنت اشاره کردند؛ برای مثال، دانشجویی گفت: «اگه فرصت نداشته باشم برم اینترنت، از درسام نمی‌زنم؛ اما بعضی وقتا از وقت خوابم کم می‌کنم؛ ولی وقتی صبحش که پا می‌شم تمام بدنم درد می‌کنه و خسته هستم».

۴. ۵. درون‌مایه فرعی ۵: پیامدهای اخلاقی

برخی از مشارکت‌کنندگان تجربیاتی را در ارتباط با استفاده از اینترنت از قبیل محرمانه‌نماندن اطلاعات، انتشار اطلاعات، هک‌شدن رمزهای اینترنتی داشتند؛ برای مثال، مشارکت‌کننده‌ای بیان کرد: «نمی‌دونم چی شد که دیگه نتونستم به ایمیل وارد شم و هر چی تلاش کردم نتونستم مشکلش رو بفهمم؛ یه مدت بعد، یکی از دوستانم بهم گفت که از ایمیل من، مطالب ناجور براش فرستاده می‌شه. اون موقع فهمیدم ایمیل هک شده و از طرف من مطالب نامربوطی برای بقیه می‌ره».

۴. ۵. درون‌مایه اصلی ۵: محدودیت‌ها

در پژوهش حاضر، مشارکت‌کنندگان به عواملی اشاره کردند که بر استفاده آنها از اینترنت اثرگذار بوده؛ اما در کنترل آنها نیست که تحت عنوان محدودیت آورده شده و دارای درون‌مایه‌های فرعی اخلال در برنامه‌ها و دسترسی نداشتن به برخی سایت‌ها است.

۴. ۵. ۱. درون‌مایه فرعی ۱: اخلال در برنامه‌ها

همه مشارکت‌کنندگان در پژوهش از سرعت کم اینترنت و قطعی آن ابراز نارضایتی کردند. اکثر مشارکت‌کنندگان نیز بیان کردند که سردرگمی و احساس منفی را در مواقعی که به اینترنت نیاز دارند؛ اما به دلیل قطعی یا سرعت نامناسب نتوانند استفاده بهینه کنند را تجربه می‌کنند. دانشجویی گفت: «اینکه به اینترنت دسترسی نداشته باشم بهتر از اینه که پاش بشینم و بینم سرعت پایین، چون واقعاً عصبانی می‌شم؛ به عبارتی وقت تلف‌کردنه».

۴. ۵. ۲. درون‌مایه فرعی ۲: سایت‌های غیرقابل دسترس

تمامی شرکت‌کنندگان در پژوهش، از فیلترشکن به‌طور فعال و یا در مقطعی از زمان استفاده کرده‌اند. برخی از آنها از فیلترشکن برای مقاصد علمی استفاده می‌کنند؛ مثلاً دانشجوی دکتری گفت: «برخی مواقع نیاز هست از سایت‌هایی استفاده کنی؛ ولی فیلتر هست؛ مثلاً برخی مطالب علمی رو نمی‌تونم به‌طور عادی از اینترنت بگیرم و مجبور می‌شم از فیلترشکن استفاده کنم». برخی از مشارکت‌کنندگان نیز از فیلترشکن برای مقاصدی مانند شبکه‌های اجتماعی، اطلاعات سیاسی و یا کسب اطلاعات جنسی و غیره استفاده می‌کردند.

جدول ۱- طبقه‌بندی درون‌مایه‌های اصلی و فرعی

درون‌مایه اصلی	درون‌مایه فرعی
کارآمدی	هزینه
	روزآمدی
	ارتباطات
	سهولت دسترسی
عوامل ترغیب‌کننده	برتری اینترنت
	تنوع
	سرگرمی
سواد اطلاعاتی	
پیامد	شناختی
	رفتاری
	عاطفی
	جسمانی
	اخلاقی
محدودیت‌ها	اخلال در برنامه‌ها
	سایت‌های غیرقابل دسترس

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف پژوهش حاضر شناخت تجارب و ادراک دانشجویان دختر ساکن خوابگاه از سایت‌های اینترنتی و محتوای سایت‌هایی که بازدید می‌کنند، بود. نتایج این مطالعه، بیانگر آن است که یکی از دلایل استفاده دانشجویان از اینترنت، کارآمدی این فناوری است. مشارکت‌کنندگان بیان کردند که اینترنت برای آنها موجب صرفه‌جویی در هزینه‌های مالی و زمان می‌شود و دیگر نیازی به ایستادن در صف بانک‌ها برای واریز پول یا طی مسافت طولانی برای انجام ثبت‌نام‌های دانشگاه ندارند. اینترنت را فناوری‌ای است که توسعه و گسترش زیادی یافته و توانسته است دستیابی به اطلاعات و منابع را

وسیع‌تر و ارزان‌تر کند که از این طریق افراد به راحتی نیازهای خود را برطرف می‌کنند (نونامیکر^۱، ۲۰۰۰: ۷۵). یکی از امکانات ویژه اینترنت، نقل و انتقالات الکترونیکی است. این مسأله مزایایی؛ مانند سهولت، حذف رفت‌وآمدهای غیرضروری، صرفه‌جویی در هزینه مالی و زمان می‌شود (فرهمند، ۱۳۸۷: ۱۴۵).

تجارب مشارکت‌کنندگان، حاکی از روزآمدی اینترنت است. آنها اظهار کردند که از طریق اینترنت، دسترسی به سایت‌های علمی، استخدامی و اخبار روز فراهم می‌شود. دست‌یابی به اطلاعات معتبر و روزآمد در هر مرحله از پژوهش ضروری و بااهمیت است. این فناوری با گسترش سریع خود توانسته است، علاوه بر کاربردهای شخصی در بعد آموزشی و پژوهشی، تحول ایجاد کند و سبب ارتقای سطح دانش و مهارت دانشجویان شود (روزنزیگ^۲، ۲۰۰۰: ۹۵). دانشگاه‌ها، گروه قابل ملاحظه‌ای از استفاده‌کنندگان اینترنت را تشکیل می‌دهند. این گروه از کاربران، اینترنت را یک منبع مورد اعتماد می‌دانند و آن را برای اهداف شخصی و حرفه‌ای خود مورد استفاده قرار می‌دهند (محمدبیگی، قضاوی، محمدصالحی، قمری، سعیدی، ۱۳۸۸: ۹۸).

تسهیل ارتباطات، از سوی مشارکت‌کنندگان پژوهش، به عنوان یکی دیگر از دلایل کارآمدی اینترنت مطرح شد. آنها بیان کردند که استفاده از اینترنت برای ارتباط با خانواده، دوستان و همکاران قدیمی که امکان ارتباط چهره‌به‌چهره با آنها وجود ندارد، موجب نزدیکی آنها می‌شود. در همین راستا، محمدی، نقدی، علیوردی نیا، کیانی (۱۳۸۹) معتقدند که هنگامی که افراد از اینترنت در جهت ارتباط و هماهنگی با دوستان، خویشاوندان و سازمان‌های دور و نزدیک استفاده می‌کنند، از این فناوری، جهت ایجاد و حفظ سرمایه اجتماعی استفاده می‌کنند؛ اما اینترنت یکی از روش‌های دوست‌یابی و ایجاد ارتباط جدید نیز هست. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که استفاده از اینترنت به قصد دوستی‌های جدید، خالی از خطر نیست. نتایج پژوهش فرهمند (۱۳۸۷) نشان داد در ایران، دوستی‌های اینترنتی، علاوه بر جنبه‌های سرگرمی، در اغلب موارد به عنوان جایگزین و جبرانی برای کمبودها و احساس حقارت‌ها انتخاب می‌شود.

1. Nonnamaker
2. Rosenzweig

یکی دیگر از دلایل کارآمدی که توسط مشارکت کنندگان اشاره شد، سهولت بازیابی و دسترسی آسان به اطلاعات و منابع مورد نیاز است. اینترنت به عنوان ابزاری نوین و سریع، جایگاه ویژه‌ای در ساختار زندگی افراد پیدا کرده است. حکیم، پریتیس، بیکر و پاولی^۱ (۱۹۹۹) اینترنت را به خاطر دو-سویه بودن، دریافت و دسترسی به موقع و به هنگام اطلاعات، ارزشمند می‌دانند.

یکی دیگر از جنبه‌های تجارب شرکت کنندگان در این پژوهش، عوامل ترغیب کننده به سوی اینترنت بود. آنها یکی از دلایل گرایش به سمت اینترنت را برتری و جذابیت آن معرفی کردند. گرایش جوانان به ابزار مدرن و اطلاعات جدید و روزآمد از یک سو و جذابیت موجود در اینترنت از سوی دیگر، توانسته است در جذب این قشر از جامعه مؤثر باشد (فرهمند، ۱۳۸۷: ۱۶۱). این فناوری در میان اساتید و اعضای هیأت علمی نیز جایگاه ویژه‌ای یافته است. بازوند و شعبانی (۱۳۸۴) نیز در پژوهشی که به بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیأت علمی دانشگاه می‌پرداخت، این گونه بیان کردند که اساتید و اعضای هیأت علمی دانشگاه، منابع الکترونیکی را به منابع چاپی ترجیح می‌دهند.

تنوع و گستردگی منابع و اطلاعات موجود در اینترنت، عامل دیگر ترغیب مشارکت کنندگان به استفاده از اینترنت است. تنوع و تکامل رسانه‌های اطلاعاتی، کاربران را با حجم گسترده اطلاعات رو-به‌رو ساخته است. اینترنت فناوری است که کاربران می‌توانند در مورد هر موضوعی بر مبنای نیاز خود، اطلاعات کسب کنند. گستردگی طیف اطلاعات همگام با خدمات گسترده اینترنت، گروه‌های گوناگون کاربران از جمله پژوهشگران، اساتید و دانشجویان و دیگر گروه‌ها را به استفاده از این شبکه جهانی ترغیب کرده است (رضویه و فیضی، ۱۳۸۸: ۵).

جنبه سرگرمی و مشغولیت اینترنت، به عنوان یکی دیگر از عوامل گرایش به اینترنت از سوی مشارکت کنندگان مطرح شد. سرگرمی‌های اینترنتی در بین قشر جوان، نشانه اهمیت آن برای پرکردن اوقات فراغت و تفریح آنها است. این سرگرمی‌ها برای بسیاری از افراد، شامل کنجکاوی در سایت-های اینترنتی، دانلود عکس، موسیقی و کلیپ، ایجاد وبلاگ‌های شخصی و غیره است (دوران و گنجی، ۱۳۸۷: ۱۲۵). استفاده بیش از حد از اینترنت برای سرگرمی، می‌تواند باعث ایجاد مشکلات

---

1. Hakim, Prentice, Baker & Pauly

روحي، توانایی نداشتن در مهار تمایلات، ایجاد بی‌ارادگی و تنبلی، مشکلاتی جسمانی شده که فرد را از زندگی روزمره و اجتماع باز دارد (صادقیان، ۱۳۸۶؛ به نقل از فرهمند، ۱۳۸۷: ۱۶۰).

یکی دیگر از تجارب شرکت‌کنندگان در ارتباط با اینترنت، مربوط به سواد اطلاعاتی و ارزش‌یابی منابع و اطلاعات مورد نیاز است. دنیای امروز دنیای اطلاعات و ارتباطات است و هیچ پژوهشگری نمی‌تواند همه اطلاعات موجود را بررسی و تجزیه و تحلیل کند. سواد اینترنتی یکی از کارآمدترین ابزارهای نظارتی است. افرادی که سواد اطلاعاتی بالایی دارند، نیاز به اطلاعات را تشخیص می‌دهند، قادر به دسترسی به اطلاعات هستند، اطلاعات را به طور مؤثر ارزش‌یابی می‌کنند، به طور خلاقانه‌ای از اطلاعات استفاده می‌کنند و فراگیران مستقلی هستند که خود را در مسئولیت‌های اجتماعی فعال نشان می‌دهند (راستگو، نادری، شریعتمداری و سیف نراقی، ۱۳۸۹: ۱۵).

شناخت، اولویت‌بندی، تأمین و گردآوری منابع اطلاعاتی با توجه به سرعت انتشار اطلاعات در جهان از اهمیتی ویژه برخوردار است (رضویه و فیضی، ۱۳۸۸: ۱۰). افراد باید منبعی را انتخاب کنند که حاوی اطلاعات مربوط و مفید باشد؛ افزون بر این، آنها باید به میزان صحت و قابل‌اعتماد بودن منبع آگاه باشند (ادهمی، ۱۳۸۳: ۳۳). جستجوی اطلاعات در اینترنت دارای اهمیت زیادی است و به دست‌آوردن اطلاعات مرتبط و مفید در ارتباط با نیاز اطلاعاتی، کار دشواری است. اکبرزاده (۱۳۸۴)، به نقل از درودی، (۱۳۸۷: ۳۰) نیز این‌گونه بیان کرد که جستجو از طریق راهنمای موضوعی مانند یاهو از ابزارهای مهم کاوش اعضای هیأت علمی برای کاوش بوده است. نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد اگرچه دانشجویان از موتورهای جستجوی عمومی جهت جستجوی مطالب بهره می‌برند؛ اما در ارزیابی اطلاعات دقیق‌تر عمل می‌کنند.

از دهه ۸۰ میلادی، محققان شروع به ارزیابی تأثیر استفاده از رسانه‌های الکترونیک در حوزه‌های گوناگون سلامت جسمی و روانی کردند. یکی از پیامدهای استفاده از اینترنت از دیدگاه مشارکت‌کنندگان پژوهش، تأثیر بر شناخت آنها است. افراد وقتی در فضای مجازی قرار می‌گیرند، ترجیحاً شخصیت مجازی برای خود برمی‌گزینند که گاه از شخصیت و هویت واقعی آنها بسیار فاصله دارد (کارا و ویلیامز، ۱۹۹۳: ۶۸۵). بیشتر افرادی که به محیط‌های مجازی و اینترنت وابسته می‌شوند،

نسبت به افراد عادی، زودتر در هویت آنها تغییراتی ایجاد می شود و گاهی این تغییرات، بدون آگاهی افراد شکل می گیرد (علوی، هاشمیان و جتتی فرد، ۱۳۸۷: ۳۰).

اینترنت بر رفتار مشارکت کنندگان نیز تأثیر داشته است. وابستگی و اعتیاد به اینترنت، یکی از پیامدهای رفتاری استفاده افراطی از اینترنت است. مسأله استفاده مفرط از این فناوری از اواسط دهه ۹۰ میلادی، توجه روان شناسان را به خود جلب کرد که تحت عنوان اعتیاد اینترنتی مطرح شد. مشکل اعتیاد اینترنتی از عوارض زندگی در دنیای متمدن است. برخی از پژوهش ها اعتیاد به اینترنت را در پسران (نادمی و سعیدی رضوانی، ۱۳۸۵: ۹۵) و برخی نیز در دختران (کرمشایی، پناهی، صادق نیا و زیدی ۱۳۹۰: ۱۰) بیشتر گزارش کرده اند؛ اما به طور کلی، اعتیاد اینترنتی، ویژگی های شخصیتی هر دو جنس را دچار مشکل می کند. گنسر^۱ (۲۰۱۱) در پژوهشی مطرح کرد دانشجویانی که در خوابگاه و یا منزل به رایانه شخصی و اینترنت دسترسی دارند، احتمال بیشتری دارد که از اینترنت به طور افراطی استفاده کنند و این حالت سبب افت تحصیلی دانشجویان می شود. دانشگاه ها هر ساله میلیاردها تومان صرف خرید مقالات می کنند و این در حالی است که استفاده از آنها در مراکز علمی بسیار پایین بوده است و استفاده نکردن صحیح از اینترنت و جستجوهای کنجکاوانه دانشجویان به صورت بی هدف و بی برنامه نه تنها آنها را از رسالت اصلی اینترنت در دانشگاه ها دور می کند؛ بلکه به دلیل ایجاد نوعی اعتیاد به اینترنت و صرف بیشترین زمان اوقات فراغت می تواند تأثیر منفی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان داشته باشد (ارشاد سرابی و میرزازاده، ۱۳۸۶: ۶۵).

نتایج پژوهش عسگری و مرعشیان (۱۳۸۷) نشان داد عامل مهمی که در اعتیاد به اینترنت وجود دارد، تعداد ساعات استفاده از اینترنت (مثلاً ۱۰ ساعت در هفته) نیست؛ عامل مهم تر، کیفیت کار با اینترنت است. در واقع، برخی از افراد بیش از بیست ساعت در هفته با اینترنت کار می کنند، بدون آنکه مشکلی پیدا کنند. به طور کلی، هر وقت کار با اینترنت باعث کاسته شدن از اهمیت سایر جنبه های زندگی شود، حالت بیمارگون پیدا می کند. تحت تأثیر جلسات آموزشی با افزایش خودآگاهی هیجانی و کنترل تکانه پیامدهای منفی اینترنت، اعتیاد به اینترنت کاهش می یابد (غفاری، احدی، ۱۳۸۶: ۱۰۰).

استفاده افراطی از اینترنت با برخی پیامدهای عاطفی برای مشارکت‌کنندگان همراه بوده است. استفاده زیاد از اینترنت موجب کاهش ارتباط فرد با خانواده و افزایش احساس تنهایی، افسردگی و کمبود عزت نفس می‌شود (یانگ، ۱۹۹۶: ۹۰۰).

گروهول^۱ (۲۰۰۵) معتقد است، افرادی که وقت زیادی را صرف استفاده از کامپیوتر می‌کنند، کسانی هستند که در زندگی با مشکلاتی مواجه‌اند. در واقع، این افراد چون رغبتی به برخورد با مشکلاتشان در زندگی ندارند و مایل نیستند که حتی با آن روبه‌رو شوند، به فعالیت اعتیادآور در اینترنت می‌پردازند. این افراد از نظر روان‌شناختی، درون‌گرا و دارای مهارت‌های ارتباطی پایین هستند. علاوه بر پیامدهای روانی که توسط مشارکت‌کنندگان مطرح شد، آنها برخی پیامدهای جسمانی نیز در ارتباط با اینترنت تجربه کردند. استفاده زیاد از اینترنت موجب پیامدهایی از قبیل، تغییر در سبک زندگی به منظور گذران وقت بیشتر با اینترنت، کاهش فعالیت فیزیکی، بی‌توجهی به سلامت شخصی و بی‌خوابی و یا تغییر در الگوی خواب همراه است (عسگری و مرعشیان، ۱۳۸۷: ۳۰). این افراد علائم فیزیکی؛ مانند وعده‌های غذایی نامرتب، جراحات در اثر فشار روانی مکرر، چشمان خشک و بی‌اشک، سردرد، کمردرد را تجربه می‌کنند (سول، شل و کلین^۲، ۲۰۰۳: ۷۰).

پیامد دیگر استفاده از اینترنت توسط مشارکت‌کنندگان، پیامدهای اخلاقی بیان شد و یکی از این مواردی که دانشجویان ذکر کردند، موضوع مزاحمت‌های اینترنتی بود که پیامدهایی از قبیل انتشار اطلاعات و محرمانه‌نماندن اسرار را شامل می‌شد. کاربران بیان کردند که تبعات منفی زیادی را به واسطه آن متحمل شده‌اند. همچنین، یکی از نکات جالب توجه که شرکت‌کنندگان پژوهش به آن اشاره داشتند، این بود که اعتقادات مذهبی و احساس گناه ناشی از بازدید سایت‌های ممنوعه، عامل مهمی در بازداری آنها از بازدید این سایت‌ها و تخلفات اینترنتی بوده است؛ به عبارت دیگر، به نظر می‌رسد، اعتقادات مذهبی بالا می‌تواند تضمین‌کننده استفاده سودمند و سالم از اینترنت باشد.

یکی دیگر از تجارب شرکت‌کنندگان در ارتباط با اینترنت مربوط به محدودیت‌های این فناوری است که آنها تجربه کرده‌اند. یکی از این محدودیت‌ها، شامل مشکلاتی است که کاربران در به‌روز آنها

---

1. Grohol

2. Soule, Shell & Kleen

نقشی ندارند. یکی از این محدودیت‌ها، قطعی و سرعت پایین اینترنت است. اکنون که حضور اینترنت همه جا و در همه امور فراگیر شده، قطع شدن یا دسترسی نداشتن به آن، همان‌گونه که اکثر مشارکت‌کنندگان تحقیق نیز اشاره داشتند، می‌تواند موجب بی‌برنامگی و اختلال در کارها و برنامه‌های افراد و به تبع آن باعث خلق منفی آنها شود. همچنین، محدودیت دیگر، دسترسی نداشتن به برخی سایت‌ها و مطالب موجود در اینترنت، بیان شد. تمامی شرکت‌کنندگان در پژوهش همان‌گونه که قبلاً ذکر شد، از فیلترشکن به طور فعال و یا در مقطعی از زمان برای اموری از قبیل علمی، اجتماعی، سیاسی و یا کسب اطلاعات جنسی استفاده کرده‌اند. نتایج پژوهش عینی، ایرانفر و سوری (۱۳۹۰) نیز نشان داد که نیمی از افراد مورد مطالعه با سایت‌های ممنوعه آشنایی داشتند و بیش از یک‌سوم آنها نیز از فیلترشکن و این سایت‌ها استفاده می‌کردند.

به طور خلاصه، می‌توان گفت که این مطالعه، تجارب و معانی نهفته در مواجهه دانشجویان با اینترنت را نشان داد. بنابراین، یافته‌های آن می‌تواند به تفسیر صحیح و قریب‌به‌واقعیت انگیزه‌ها و نتایج استفاده گروه‌های هدف از اینترنت کمک کند. نتایج این پژوهش نشان داد که دانشجویان با اهداف مختلفی (علمی، سرگرمی، دوستی و غیره) از اینترنت استفاده می‌کنند. با توجه به اینکه دانشجویان نیروهای بالقوه انسانی در بازار کارند و هدف اصلی تحصیل آنها، ارتقای کیفیت علمی است، در نتیجه، اکثر استفاده آنها از فناوری اینترنت نیز باید به مباحث علمی اختصاص یابد؛ اما نتایج این بررسی نشان داد که هدف عمده و اصلی تجربه دانشجویان از اینترنت مربوط به اهداف علمی نیست و فعالیت‌های جانبی زیادی در اینترنت وجود دارند که وقت دانشجویان را به خود صرف می‌کنند. این مسأله، ضرورت آگاهی و آموزش را برای استفاده صحیح از اینترنت برای گزینش آگاهانه منابع و اطلاعات مشخص می‌کند. همچنین، یافته‌های پژوهش نشان داد استفاده از اینترنت دارای پیامدهای مثبت و منفی در زندگی دانشجویان است. از این رو، پیشنهاد می‌شود با آگاهی از تجارب و ادراکات دختران دانشجو، پیامدهای مثبت استفاده از اینترنت را تقویت و پیامدهای منفی آن را کاهش داد. نتایج این پژوهش می‌تواند برای خود فرد، خانواده‌ها و مسؤولان سودمند باشد. در زمینه فردی دانشجویان باید با جنبه‌های کاربردی مثبت و همچنین، پیامدهای منفی و خطرات موجود در اینترنت آشنا شوند تا بتوانند با بصیرت و آگاهی اقدام به گزینش منابع و اطلاعات کنند. در زمینه خانوادگی نیز باید

آموزش‌های لازم به والدین، جهت بالابردن مهارت‌های ارتباطی با فرزندان داده شود؛ زیرا روابط ضعیف آنها، زمینه‌ساز دورشدن هرچه بیشتر فرزندان از خانواده و بروز رفتارهای پرخطر در آنها از جمله در دنیای اینترنت می‌شود. مسئولان نیز باید آموزش‌هایی جهت بالابردن سواد اطلاعاتی دانشجویان برای استفاده مؤثر آنها از منابع و اطلاعات موجود در اینترنت فراهم آورند. همچنین، با شناسایی دانشجویان در معرض خطر به تقویت جنبه‌های مثبت شخصیتی آنها پرداخته و برنامه‌های تفریحی مفید و هدفمند جهت پرکردن اوقات فراغت دانشجویان در نظر بگیرند.

محدودیت‌های پژوهش

اگرچه پژوهش‌های کیفی از جمله پژوهش پدیدارشناسی به عمق مسأله پرداخته و همه جوانب موضوع را بررسی می‌کند؛ اما نسبت به پژوهش‌های کمی، قابلیت تعمیم‌پذیری کمتری دارند.

کتاب‌نامه

۱. ادهمی، ا. (۱۳۸۳). اطلاع‌یابی و رفتار اطلاع‌یابی چیست؟ فصل‌نامه اطلاع‌رسانی. ۱۹ (۳ و ۴). صص ۳۶-۳۱
۲. ارشاد سرابی، ر؛ میرزاده، ع. (۱۳۸۶). میزان استفاده مراجع‌کنندگان به مرکز اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی کرمان از اینترنت و منابع تمام متن. گام‌های توسعه در آموزش پزشکی. ۴ (۱). صص ۶۸-۵۷.
۳. بازوند، ع؛ شعبانی، ا. (۱۳۸۴). ارزیابی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی دانشگاه لرستان. فصل‌نامه کتاب. کتابداری و اطلاع‌رسانی. ۱۹ (۲). شماره پیاپی ۷۴. صص ۲۰-۱.
۴. بشیر، ح؛ افراسیابی، م. ص. (۱۳۹۱). شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان: مطالعه موردی بزرگ‌ترین جامعه مجازی ایرانیان. تحقیقات فرهنگی ایران. سال ۵ (۶۰). صص ۳۱-۱.
۵. پاک سرشت، س؛ نوری نیا، ح. (۱۳۸۶). بررسی پیامدهای کاربرد فراغتی اینترنت بر رفتارهای فراغتی جوانان تهرانی. مطالعات فرهنگی و ارتباطات. ۱۰ (۳). صص ۷۸-۵۱.
۶. تمنایی فر، م. ر؛ صدیقی ارفعی، ف؛ گندمی، ز. (۱۳۹۲). بررسی رابطه روان رنجورخوبی با اعتیاد به اینترنت در گروهی از دانش‌آموزان. مجله پزشکی هرمزگان. ۱۷ (۱). صص ۷۵-۶۹.

۷. داوودی، ر؛ نوربخش بنجار، ر؛ کمالی، ن. (۱۳۹۰). رابطه میزان استفاده از اینترنت و نحوه به کارگیری آن با عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی زنجان. *فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*. ۲ (۲). صص ۷۳-۹۴.
۸. درودی، ف. (۱۳۸۷). بررسی مهارت های دانشجویان کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه آزاد اسلامی در جستجوهای اینترنتی. *علوم و فناوری اطلاعات*. ۲۴ (۱). صص ۳۶-۱.
۹. دوران، ب؛ گنجی، ا. (۱۳۸۷). کاربری تفننی اینترنت توسط کاربران ۲۵ تا ۴۰ سال شهر تهران. *فصل نامه تحقیقات فرهنگی*. ۱ (۳). صص ۱۱۵-۱۲۹.
۱۰. راستگو، ا؛ نادری، ع، ا؛ شریعتمداری، ع؛ سیف نراقی، م. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر آموزش سواد اطلاعاتی اینترنت بر رشد مهارت های حل مسئله دانشجویان. *رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*. ۱ (۴). صص ۲۲-۱.
۱۱. رضویه، ا؛ فیضی، م. (۱۳۸۸). بررسی تأثیر اینترنت بر رفتار اطلاع یابی آموزشی و پژوهشی دانشجویان دانشگاه شیراز. *رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*. ۲ (۴). صص ۱۶-۱.
۱۲. زنجانی زاده، ه؛ جوادی، ع. م. (۱۳۸۴). بررسی تأثیر اینترنت بر ارزش های خانواده در میان دانش آموزان دبیرستانی ناحیه ۳ مشهد. *مجله جامعه شناسی ایران*. ۶ (۲). صص ۱۴۶-۱۲۱.
۱۳. عبد الهی، م؛ موسوی، ط. (۱۳۸۶). سرمایه اجتماعی در ایران، وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان شناسی گذرا. *فصل نامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*. ۶ (۲۵). صص ۲۳۳-۱۹۵.
۱۴. عسگری، پ؛ مرعشیان، ف. (۱۳۸۷). رابطه بین ویژگی های شخصیتی و اضطراب کامپیوتر با اعتیاد به اینترنت در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز. *یافته های نو در روان شناسی*. ۲ (۷). صص ۳۵-۲۳.
۱۵. علوی، س؛ هاشمیان، ک؛ جنتی فرد، ف. (۱۳۸۷). مقایسه هویت و سلامت روان در دانشجویان استفاده کننده از اینترنت و محیط های مجازی دانشگاه تهران. *تحقیقات علوم رفتاری*. ۶ (۱). پیایی ۱۱. صص ۳۵-۲۷.
۱۶. عینی، ا؛ ایرانفر، م؛ سوری، ح. (۱۳۹۰). الگوی استفاده از اینترنت در دانش آموزان دبیرستانی شهر تهران و ایمنی آن. *مجله علمی سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران*. ۲۹ (۴). صص ۳۳۰-۳۲۲.
۱۷. غفاری، م؛ احدی، ح. (۱۳۸۶). بررسی تأثیر آموزش خود آگاهی هیجانی و کنترل تکانه در کاهش کناره گیری اجتماعی و کاربری اجباری اینترنت. *مطالعات روان شناختی*. ۳ (۲). صص ۱۰۷-۹۱.
۱۸. فرهمند، م. (۱۳۸۷). دختران و کاربرد اینترنت. *مطالعات راهبردی زنان*. ۱۱ (۴۱). صص ۱۷۰-۱۳۵.

۱۹. کرمشایی، ف؛ پناهی، ا. صادق نیا، ا؛ زیدی، ی. (۱۳۹۰). بررسی اعتیاد به اینترنت و فضاهای مجازی در بین جوانان و نوجوانان. همایش ملی صنایع فرهنگی و نقش آن در توسعه پایدار. دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه. (صص ۱۱-۱). بازیابی از <http://ertebatatedini.ir/File/52/10/128643>
۲۰. لشگرآرا، ب؛ تقوی شهری، م؛ ماهری، ب؛ صادقی، ر. (۱۳۹۱). اعتیاد به اینترنت و سلامت عمومی در دانشجویان ساکن خوابگاه دانشگاه علوم پزشکی تهران. مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی. ۱۰ (۱). صص ۷۶-۶۷.
۲۱. محمدیگی، ا؛ قضاوی، علی؛ محمدصالحی، ن؛ قمری، ف؛ سعیدی، ع. (۱۳۸۸). تأثیر وابستگی به اینترنت بر وضعیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اراک. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اراک. ۱۲ (۴). صص ۹۵-۱۰۲.
۲۲. محمدی، ا؛ نقدی، ا؛ غلیوردی نیا، ا؛ کیانی، م. (۱۳۸۹). بررسی جامعه‌شناختی رابطه سرمایه اجتماعی و اعتیاد اینترنتی در بین جوانان شهر همدان. پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه. (۵). صص ۲۷-۱.
۲۳. نادمی، ف؛ سعیدی رضوانی، ک. (۱۳۸۵). استفاده از اینترنت و پیامدهای روانی اجتماعی آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده روان‌شناسی مشهد.
۲۴. نژادبهرام، ز؛ کمالی چیرانی، ف. (۱۳۸۹). بررسی ابعاد فرهنگی - اجتماعی کنترل والدین بر استفاده فرزندان از اینترنت. برگ فرهنگ. ۱ (۲۱). صص ۱۴۸-۱۳۵.
25. Andreas, M. R. (2003). Validity and reliability of tests in case study research: A literature review with hands-on applications for each research phase. *Qualitative Market Research: An International Journal*, 6(2), 75-86.
26. Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
27. Corbin, J. M., & Strauss, A. L. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). Los Angeles, CA: Sage Publications.
28. Gencer, S. L. (2011). *Examination of secondary school students' internet addiction cases in terms of their internet use profiles and demographic characteristics* (Unpublished master's thesis). Graduate School of Science, Suleyman Demirel University.
29. Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report*, 8(4), 397-607.

30. Grohol, J. (2005). *Internet addiction guide*. Retrieved from <http://psychcentral.com/netaddiction>.
31. Hakim, T., Prentice, P., Baker, S., & Pauly, J. (1999). The internet cultural phenomenon: A Bonafide curricular theme. Retrieved from http://www.firstmonday.dk/issue/issue4_1/hakim/.
32. Karau, S. J., & Williams, K. D. (1993). Social loafing: A meta-analytic review and theoretical integration. *Personality and Social Psychology*, 65, 681-706.
33. Lenhart, A., Simon, M., & Graziano, M. (2001). *The internet and education: Findings of the pew internet and American life project*. retrieved from: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED457849.pdf>.
34. Nonnamaker, J. B. (2000). *Pre-college internet use and freshman year academic achievement in private college: The effect of socio-demographic characteristics, family socioeconomic status, academic ability, and high school experience*. (Unpublished doctoral dissertation), Fordham University, New York, NY.
35. Rosenzweig, M. D. (2000). Survey result: The net makes a mark. *American Institute of Chemical Engineers*, 93-96. Retrieved from: <http://aiche.org/cep>.
36. Soule, L. C., Shell, L. W., & Kleen, B. A. (2003). Exploring internet addiction: Demographic characteristics and stereotypes of heavy internet users. *Journal of Computer Information Systems*, 44(1), 64-73.
37. Sunwoo, K., & Rando, K. (2002). A study of internet addiction. *Journal of Korean Home Economics Association, English Edition*, 3, 1-19.
38. Young, K. S. (1996). Addictive use of the internet: A case that breaks the stereotype. *Psychological Reports*, 79, 899-902.